

مالیه عمومی و خطی مشی های دولت

PUBLIC FINANCE

استاد درس: دکتر ایزدخواستی

مهر ۱۴۰۰

نام درس: مالیه عمومی و خطی مشی های دولت

مقطع: کارشناسی

تعداد واحد: ۳

نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱

نام استاد: دکتر حجت ایزدخواستی

تارنمای شخصی

روزهای تشکیل کلاس: یکشنبه- سه شنبه

ساعت تشکیل کلاس: ۱۳-۱۵

مکان:

رفع اشکال: شنبه- ۱۲-۱۰

Email: h_izadkhasti@sbu.ac.ir

Facultymembers.sbu.ac.ir/izadkhasti

برنامه کاری در طول ترم:

اجباری	حضور در کلاس :
۰/۲۰	مشارکت در کلاس و پروژه:
تاریخ ۱۴۰۰/۰۹/۰۲	۰/۳۰ امتحان میان ترم و کوییز:
تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۲۳	۰/۵۰ امتحان پایان ترم:

اهداف کلی درس:

- آشنایی دانشجویان با ماهیت و ضرورت دخالت دولت در اقتصاد
- آشنایی دانشجویان با نارسایی‌های بازار و نقش دولت در رفع این نارسایی‌ها
- آشنایی دانشجویان با مباحث فقر و توزیع درآمد
- آشنایی دانشجویان با هزینه‌ها - درآمدهای دولت و بودجه دولت
- آشنایی دانشجویان با آثار اقتصادی سیاست مالی و مالیاتی
- آشنایی دانشجویان با نقش کیفیت نهادی و حکمرانی دولت در اقتصاد
- آشنایی اولیه دانشجویان با مباحث انتخاب عمومی و کاربرد آن در اقتصاد سیاسی
- آشنایی دانشجویان با عملکرد دولت در اقتصاد ایران

بودجه بندی درس

توضیحات	مطلب ارائه شده	هفته
فصل اول	<p>مقدمه ای در مالیه عمومی</p> <ul style="list-style-type: none"> - معرفی کلی - تحولات مالیه عمومی - تعریف نقش و وظایف دولت در اقتصاد 	اول و دوم
فصل اول و دوم	<p>ماهیت و جایگاه کلی دولت در اقتصاد</p> <ul style="list-style-type: none"> - تعریف و تقسیم بندی های دولت - تقسیم بندی وظایف دولت بر اساس مکاتب 	دوم
فصل چهارم	<p>نقش دولت در تخصیص منابع</p> <ul style="list-style-type: none"> - وجود انحصار و نارسایی بازار در تخصیص منابع - کالاهای عمومی و نحوه تولید آن 	سوم
فصل چهارم	<p>نقش دولت در تخصیص منابع</p> <ul style="list-style-type: none"> - پیامدهای جانی و نارسایی بازار در تخصیص منابع - شیوه های درونی کردن پیامدهای جانی 	چهارم و پنجم
فصل پنجم	<p>فقر و توزیع درآمد</p> <ul style="list-style-type: none"> - نقش دولت در رفع فقر و توزیع درآمد - نظریه های توزیع درآمد و نقش دولت 	ششم و هفتم

بودجه بندی درس

فصل ششم	<p>هزینه ها و درآمدهای دولت</p> <ul style="list-style-type: none"> - ساختار هزینه های دولت - کلیاتی از مالیات ها و یارانه ها - انواع مالیات ها، نرخ ها و ساختار مالیاتی 	هشتم و نهم
	<p>میان ترم</p>	
فصل هفتم	<p>آثار اقتصادی مالیات ها و یارانه ها</p> <ul style="list-style-type: none"> - اثر مالیات ها بر تولید، قیمت ها و عرضه نیروی کار - یار مالیاتی مصرف کنندگان و تولید کنندگان 	دهم و یازدهم
فصل هشتم	<p>مباحث تکمیلی مالیه عمومی</p> <ul style="list-style-type: none"> - تعدیل اقتصادی و خصوصی سازی - دولت الکترونیک 	سیزدهم و چهاردهم
فصل هشتم و مباحث تکمیلی	<p>عملکرد دولت در اقتصاد ایران</p> <ul style="list-style-type: none"> - دیدگاه اسلامی در مورد حکمرانی دولت - وظایف دولت از منظر اقتصاد اسلامی 	پانزدهم
	<p>امتحان پایان ترم</p>	شانزدهم

منابع اصلی:

– دادگر، یدالله، دکتر نادر مهرگان (۱۳۹۹). مالیه عمومی و اقتصاد دولت، همدان: نور علم

– جمشید پژیوان (۱۳۷۶). مالیه عمومی و خط مشی های دولت، انتشارات دانشگاه پیام نور.

Rosen, H. (2008). Public Finance, McGraw-Hill.

سایر منابع

Stiglitz, Joseph E. (2000). Economic of the Public Sector, 3rd ed.

Mueller, D. (2003). Public Choice, Cambridge University Press.

– توکلی، احمد، بازار، دولت، کامیابی ها و ناکامی ها، انتشارات سمت.

فصل ۱:

آشنایی با ماهیت و جایگاه کلی دولت در اقتصاد

پرسش‌های محوری در مالیه عمومی

۱. چه دریافت اولیه‌ای از ماهیت دولت در اقتصاد دارید؟
۲. ضرورت وجود دولت در اقتصاد چیست؟
۳. قلمرو مالیه عمومی شامل چه موضوعاتی می‌شود؟
۴. آیا حضور و دخالت بیشتر دولت باعث از بین رفتن انگیزه بخش خصوصی می‌شود؟
۵. دولت چه کارهایی را باید در اقتصاد انجام دهد؟
- ۶- سیاستهای مالی و مالیاتی چه آثاری در اقتصاد دارد؟
۷. تحولات مالیه عمومی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
- ۸- کیفیت حکمرانی دولت چگونه سنجیده می‌شود؟

مالیه عمومی (Public Finance):

اقتصاد بخش عمومی یا مالیه عمومی (که بصورت مترادف بکار می روند) را می توان شعبه‌ای از علم اقتصاد برشمرد که به تجزیه و تحلیل اثر سیاست‌های دولت بر زندگی شهروندان می پردازد.

بنابراین از یک طرف، به بررسی رابطه هزینه‌های دولتی و درآمدهای آن (مالیات‌ها) مربوط می‌شود و از سوی دیگر، به رفتار کارگزاران اقتصادی از خانوارها و بنگاه‌ها پیوند می‌خورد. شاید به همین دلیل است که اقتصاد بخش عمومی با اقتصاد دولت به طور مترادف بکار می‌روند.

منظور از کارگزار اقتصادی (Economic agents) به طور کلی، فرد، خانوار، مقام دولتی با بنگاهی است که رفتارش بر روند متغیرهای اقتصادی (نظیر فرآورده های تولیدی، سرمایه گذاری، اشتغال و قسمت ها) مؤثر باشد.

مالیه عمومی و انتخاب عمومی

اقتصاد بخش عمومی (Public Sector Economic) به دو بخش اصلی مالیه عمومی و انتخاب عمومی تقسیم می شود:

۱- مالیه عمومی (Public finance): در مالیه عمومی به جایگاه دولت در اقتصاد و ضرورت دخالت آن، هزینه‌های و درآمدهای دولت و اثرات سیاست‌گذاری‌های دولت در اقتصاد پرداخته می شود. بنابراین، دولت به عنوان یک نهادی فرض می شود که خیرخواه جامعه است و به دنبال حداکثر کردن رفاه اجتماعی است.

۲- انتخاب عمومی (Public choice): بحث اصلی نظریه انتخاب عمومی یا نظریه اقتصادی سیاست، کاربرد روش‌شناسی اقتصاد در ارزیابی رفتار سیاست‌مداران و دیگر امور سیاست است. طرفداران نظریه اقتصادی سیاست می گویند، هم بوروکرات‌ها، هم سیاستمداران و هم رأی‌دهندگان، در این زمینه به نحوی فعالیت می کنند تا منفعت شخصی خود را به حداکثر برسانند.

• مالیه عمومی قدیم و جدید

• مالیه عمومی قدیم در بر گیرنده مسائل زیر بوده است:

۱- مالیات ها و نظریه های مالیاتی

۲- سیاست های گمرکی دولت

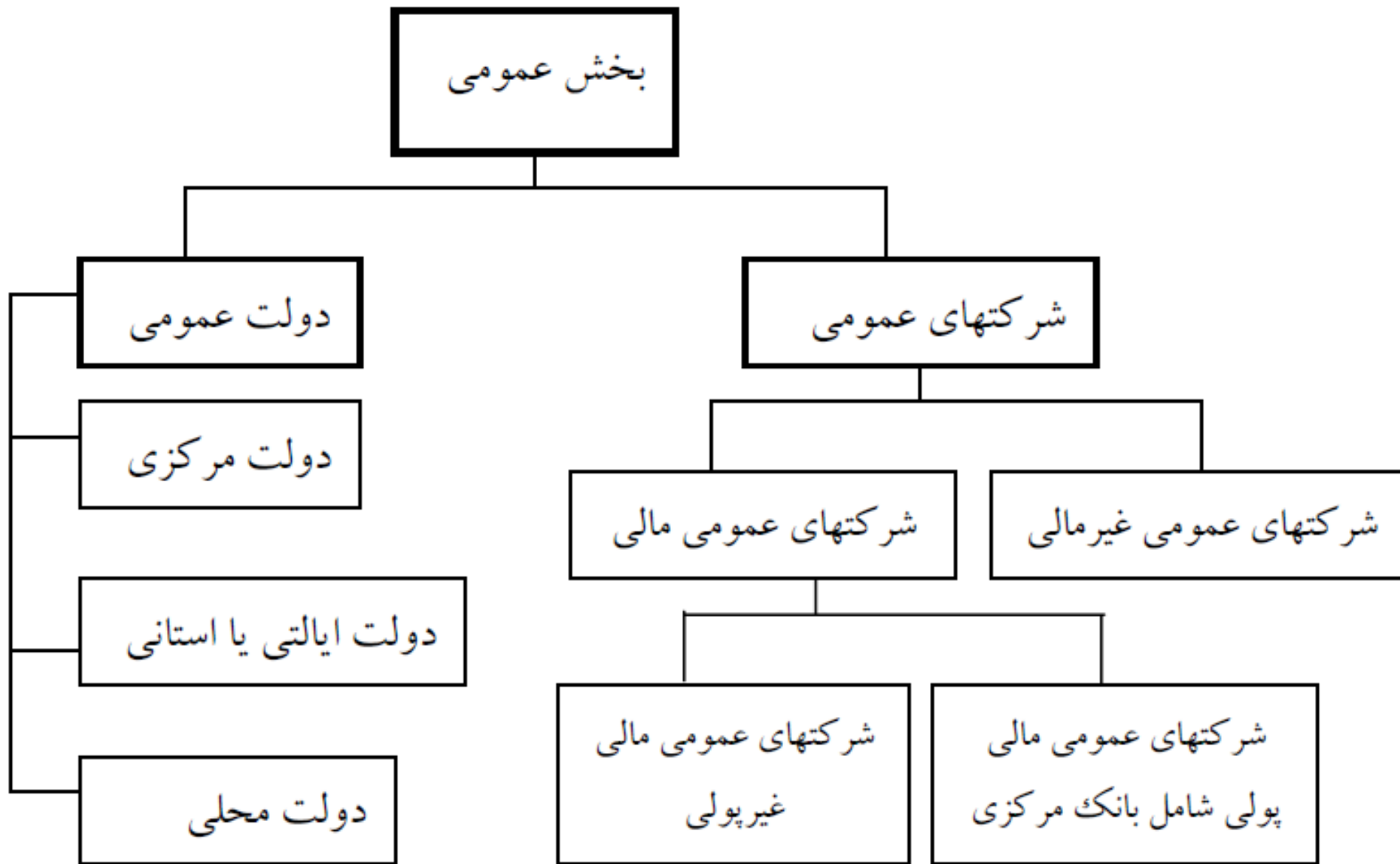
• مالیه عمومی جدید علاوه بر مالیاتها و درآمدهای دیگر دولت، شامل مباحث زیر هم می شوند:

۳- هزینه های دولت و موسسات دولتی

۴- فعالیت های تولیدی دولت (فعالیت های اقتصادی)

۵- شکست بازار و دخالت دولت در اقتصاد

۶- شیوه حکمرانی دولت و نارسایی های دولت در اقتصاد

دولت و حکومت

از نظر لغوی دولت معادل فارسی government و زیر مجموعه حکومت state است.

در تعریف کلی دولت نهاد یا سازمانی است که قدرت انحصاری اعمال زور در چارچوب قانون اساسی را داشته باشد.

از نگاه مکاتب، وظایفی که برای دولت در نظر گرفته می شود متفاوت است.

دیدگاه های مختلف پیرامون نقش دولت در اقتصاد

۱- دیدگاه مرکانتیلیست ها (۱۷۷۶-۱۵۰۰)

- دولت نقش عمده ای در اقتصاد و تجارت دارد. طرفداران مرکانتیلیسم اعتقاد به وجود دولتی داشتند که مقتدر بوده و بتواند هر چه بیشتر ذخایر طلا و نقره را در کشور افزایش دهد. این امر مستلزم دخالت زیاد دولت در اقتصاد و تجارت بوده است.

- مرکانتیلیسم از اولین مکتب های اقتصادی است که در سال های بین ۱۵۵۰ تا ۱۷۷۶ میلادی، دارای افراطی ترین دیدگاه های دخالت دولت در اقتصاد، به ویژه در کنترل واردات و صادرات است.

۲- دیدگاه فیزیوکرات ها:

طرفداران فیزیوکرات ها یا حامیان نظام طبیعی جایگاه مهمی برای دولت قائل نبودند.

به عقیده آنها نظام طبیعی خود، تعادل را در بازار ایجاد خواهد کرد و لذا نیازی به دخالت دولت نیست.

۳- دیدگاه کلاسیک ها (۱۹۳۶-۱۷۷۶)

کلاسیک ها به کاهش دخالت دولت در اقتصاد و دارا بودن حداقل درآمد و هزینه برای دولت اعتقاد داشتند. به عقیده آن ها، در صورت وجود شرایط رقابت، مکانیزم بازار خود تضمین کننده تعادل، کارایی، تخصیص بهینه منابع و حداکثر رفاه می باشد و لذا نیازی به دخالت دولت نیست.

در دوره کلاسیک ها در بخش کشاورزی و صنعت شرایطی مشابه بازارهای رقابتی وجود داشت.

البته واضح است که همه بازارها شرایط لازم برای رقابت کامل را ندارند، لذا بازار لزوماً تامین کننده کلیه نیازهای ضروری جامعه نمی باشد.

۳- دیدگاه کلاسیک ها (۱۹۳۶-۱۷۷۶)

- آدام اسمیت بعد از انتشار کتاب ماهیت و علل ثروت ملل اقتصاد را به عنوان یک علم مطرح کرد.
- این عبارت که **"دولت کارفرمای خوبی نیست"** را اولین بار آدام اسمیت بکار برد.
- بعدها سایر کلاسیک ها عنوان نمودند که دولت صنعتگر، تاجر و کشاورز خوبی هم نیست.

وظایف دولت از دیدگاه آدام اسمیت :

آدام اسمیت (پدر علم اقتصاد) در کتاب ماهیت و علل ثروت ملل در سال ۱۷۷۶ سه وظیفه را برای دولت در نظر گرفته است:

- ۱- حفاظت از مرزهای یک کشور از طریق استخدام و آموزش نیروهای ارتش.
- ۲- حفاظت و پیگیری حقوق شهروندان از طریق ایجاد نظم و اعمال قانون که از طریق تاسیس دادگاه ها و استخدام نیروهای انتظامی صورت می گیرد.
- ۳- تولید کالاها و خدمات عمومی (کالاها و خدماتی که بخش خصوصی حاضر به تولید آن ها نیست اما همه افراد جامعه از این گونه کالاها و خدمات استفاده می کنند)

جایگاه دولت در مکتب کینزین ها

بعد از بحران ۱۹۲۹ در امریکا و انتشار کتاب نظریه عمومی پول، بهره و اشتغال در سال ۱۹۳۶ توسط کینز (پدر علم اقتصاد کلان)، اقتصاد کلان به صورت کنونی مطرح شد.

کینز در کتاب نظریه عمومی راه خروج از رکود اقتصادی و کاهش بیکاری در اقتصاد را مدیریت موثر تقاضا مطرح کرد و دخالت دولت در اقتصاد را ضروری دانست.

بر این اساس الگوهای تعیین درآمد کینزی در اقتصاد کلان مطرح شد و اثر سیاست های مالی و نقش دولت در این چارچوب تحلیل می شود.

وظایف اقتصادی دولت در دیدگاه کینزین ها

• این وظایف توسط ماسگریو (۱۹۵۹) نیز برای دولت در نظر گرفته شده است.

• ۱- تخصیص بهینه منابع (جنبه اثباتی دارد)

بخشی از منابع تولید باید صرف تولید کالاها و خدمات عمومی شود که معمولاً بخش خصوصی اقدام به تولید آنها نمی کند و دولت باید این مهم را بر عهده گیرد. همچنین دولت در تخصیص کالاها و خدمات مصرفی ایفای نقش می کند.

• ۲- توزیع عادلانه درآمد (جنبه هنجاری یا دستوری دارد)

ایجاد توزیع عادلانه تر درآمد از طریق اخذ مالیات و دادن سوبسید توسط دولت صورت می گیرد.

• تخصیص بهینه منابع و توزیع عادلانه درآمد و ثروت در حوزه اقتصاد بخش عمومی است.

۳- حفظ ثبات اقتصادی:

اتخاذ تدابیر مناسب به منظور رفع بحرانها و بی ثباتی های در اقتصاد مانند بیکاری و تورم و رسیدن رشد اقتصادی به حد مطلوب از وظایف اقتصادی دولت است که از طریق بکارگیری سیاست های مالی صورت می گیرد.

ابزارهای دولت به منظور عمل به وظایف اقتصادی خود، سیاست های مالی است.

ایجاد ثبات اقتصادی در حوزه اقتصاد کلان دنبال می شود.

تحولات مالیه عمومی در دهه ۱۹۷۰ تا قرن ۲۱:

از دهه ۱۹۷۰ بحث نظم نوین جهانی و اواسط دهه ۱۹۸۰ کاربرد تئوری تعدیل ساختاری مطرح شده است. توصیه اولیه مدافعان تئوری تعدیل ساختاری، کوچک شدن هر چه بیشتر دولت و آزاد سازی قیمت ها در سطح ملی و بین المللی بود.

دهه ۱۹۹۰ به دهه عبور از تئوری تعدیل ساختاری معروف شده است. در پایان این دهه با طرح دولت خوب و جهانی شدن، بخش عمومی وارد مرحله جدیدی شده است که آثار آن هنوز ادامه دارد.

بحث های دولت الکترونیک، حکمرانی خوب، تحول نقش دولت به خصوص پس از بحران ۲۰۰۷ - ۲۰۱۲ از موضوع های جدید در اقتصاد بخش عمومی است و بحث انضباط مالی دولت ها جدی تر شده و انتظار تحولاتی دیگر در دهه سوم قرن ۲۱ می رود.

اثباتی یا دستوری بودن مالیه عمومی:

مالیه عمومی، هم جنبه اثباتی دارد و هم ویژگی دستوری؛ زیرا در آن، هم ضرورت دارد که الگوهای تدوین شوند که به روند تخصیص منابع و پیش بینی اثر سیاست های بخش عمومی پردازند (پس جنبه اثباتی دارد)، و هم لازم است در چارچوب آن، یک وضعیت رفاهی مطلوب بیان گردد، بنابراین، جنبه هنجاری و دستوری دارد.

کارایی یا عدالت کدام مهم ترند؟

اقتصاد بخش عمومی، هم به مسئله‌های مربوط به کارآیی پیوند می‌خورد و هم عادلانه بودن یا نبودن توزیع درآمدها را در بر می‌گیرد. به بیان دیگر، فعالیت‌های اقتصادی دولت، علاوه بر این که بر کارآیی و بهره‌وری اثر می‌گذارد، دل‌مشغولی توزیعی را نیز به همراه دارد. این که آیا اصول مالیات رعایت می‌شود یا خیر و یا این که وضع مالیات سنگین بر دستمزد و حقوق، چه تأثیری بر عرضه نیروی کار دارد، در قالب اقتصاد بخش عمومی قرار می‌گیرد.